

## ВІДГУК

на дисертаційне дослідження СУНЬ МІНЦЗЕ

**«Методика формування вокально-ансамблевої компетентності студентів факультетів мистецтв у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін»**, поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 014 Середня освіта (музичне мистецтво)

### 1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими планами, програмами, темами

*Актуальність* звернення здобувача до проблеми формування вокально-ансамблевої компетентності студентів факультетів мистецтв у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін не викликає сумнів з багатьох причин. *По-перше* тому, що в умовах інтеграції України в міжнародний науково-освітній простір значно зростає роль вищої мистецької освіти в контексті підготовки студентів факультетів мистецтв з максимальним включенням їх власних творчих зусиль і самостійних проєктивних пошуків. *По-друге*, вимоги часу й нова освітня парадигма зумовлюють необхідність створення інтеграційної системи знань про музичне мистецтво, що вимагає злагодженості викладу всіх освітніх елементів. Так, фахова підготовка студентів в циклі диригентсько-хорових дисциплін здійснюється послідовно протягом всього періоду їхнього навчання спочатку в бакалавратурі, в подальшому – в магістратурі на факультетах мистецтв університетів. *По-третє*, саме дисципліни диригентсько-хорового циклу в змісті вищої мистецької освіти сприяють розвитку в студентів факультетів мистецтв творчого мислення як ключової ознаки їхньої професійної компетентності, яка забезпечує їх здатність до реалізації професійно-педагогічної діяльності, зокрема, вокально-хорової діяльності в закладах загальної середньої освіти.



*Доцільність* наукових розвідок з обраної здобувачем проблеми підтверджується тим, що хоровий спів як найбільш масова форма активного залучення дітей та юнацтва до музичного мистецтва є досить поширеним в умовах закладу загальної середньої освіти. Адже співати здатна кожна дитина, а спів для неї є природним і доступним засобом вираження естетичних потреб та почуттів. З цієї позиції актуалізується значення вокально-ансамблевої компетентності студентів факультетів мистецтв у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін, основним завданням яких є не тільки навчання диригентській техніці, набуття навичок практичної роботи з хоровим колективом тощо, а й розвиток загальної естетичної та музичної культури учнів.

З огляду на викладене, виокремлення проблеми формування вокально-ансамблевої компетентності студентів факультетів мистецтв у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін (хорове диригування, хорознавство, хоровий клас, практикум роботи з хором та ін.), які щільно взаємодіють з такими дисциплінами як: методика музичної освіти, практикум роботи з хором, методика роботи із шкільним хоровим колективом тощо, видається цілком доцільним, оскільки відповідає інтегративному характеру мистецької освіти.

*Своєчасність* дослідницького пошуку визначається відсутністю системних теоретичних досліджень в зазначеному здобувачем напрямі, недостатньо глибоким вивченням ефективних умов формування вокально-ансамблевої компетентності студентів факультетів мистецтв у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін та невідкладною потребою у розробці дієвого методичного інструментарію для розв'язання досліджуваної проблеми. Крім того, представлена дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень кафедри хорового диригування та теорії і методики музичної освіти Українського державного університету імені Михайла Драгоманова й складає частину наукового напрямку «Вдосконалення музично-естетичного навчання учнівської молоді у різних ланках мистецької освіти».



## 2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, їх достовірність та наукова новизна

Високий ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і результатів наукового пошуку Сунь Мінцзе підтверджується міцною теоретико-методологічною базою щодо вивчення досліджуваного феномену з психолого-педагогічних та мистецько-творчих позицій. Підтвердженням достовірності й результативності проведеного наукового пошуку слугує цілісне комплексне поєднання здобувачем теоретичної, методичної та дослідно-експериментальної роботи з формування вокально-ансамблевої компетентності студентів факультетів мистецтв у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін, логіка розгортання якого є продуманою та переконливою.

Цілісну методологічну рамку дослідження становлять визначені дисертантом: основні *підходи* (системно-цілісний, особистісно-зорієнтований, рефлексивно-усвідомлений та діалогово-творчий) та *принципи* (соціокультурної відповідності, оптимального поєднання теоретичних та практичних способів навчання, інтерактивної зорієнтованості диригентсько-хорового навчання) щодо організації формування досліджуваної професійно-особистісної якості, а також застосування комплексу теоретичних, емпіричних та математично-статистичних *методів*, спрямованих на досягнення поставленої мети та розв'язання завдань дослідження, що стало дієвим підґрунтям для розробки методичного забезпечення та його впровадження під час проведення дослідно-експериментальної роботи.

Науковий апарат дисертаційного дослідження сформульовано здобувачем кваліфіковано та цілком коректно. Наукова новизна є беззаперечною, оскільки донині у вітчизняному музично-педагогічному дискурсі бракує системних досліджень щодо педагогічного осмислення та методичного забезпечення проблеми формування вокально-ансамблевої компетентності студентів факультетів мистецтв у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін. З



урахуванням цього, маємо підстави стверджувати, що основні наукові результати дослідження отримані дисертантом особисто і визначаються науковою *новизною*, описаною у переліку здобутків, які отримано ним *уперше*.

### 3. Структура та зміст дисертації, її завершеність і відповідність встановленим вимогам щодо оформлення

Дисертація Сунь Мінцзе має усталену структуру й складається з анотацій українською та англійською мовами, списку публікацій здобувача, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У *вступі* обґрунтовано актуальність обраної для наукового пошуку теми, визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження; представлено теоретико-методологічну основу та окреслено комплекс взаємодоповнюючих методів для розв'язання поставлених завдань; аргументовано наукову новизну й визначено практичне значення дослідження; відображено відомості про апробацію й впровадження результатів дослідження та їх достатнє висвітлення в 5 наукових публікаціях автора (2 праці – в провідних фахових виданнях України, 1 праця – в зарубіжному виданні та 2 праці апробаційного характеру).

Зміст *основної частини* дисертації рівномірно висвітлюється у трьох розділах роботи, змістове наповнення яких розгортається відповідно до сформульованих здобувачем завдань, спрямованих на досягнення мети дослідження, яка полягає у теоретичному обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці методики формування вокально-ансамблевої компетентності студентів факультетів мистецтв у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін.

У *першому розділі* роботи (параграф 1.1.) дослідницька увага дисертанта зосереджена на розкритті теоретико-методологічних засад формування вокально-ансамблевої компетентності студентів факультетів мистецтв у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін. Для з'ясування сутності ключового



поняття дослідження дисертантом було здійснено методологічне обґрунтування зазначеної категорії з позицій *системно-цілісного, особистісно-зорієнтованого та діалогово-творчого підходів*. Методологічний концепт дослідження, який охопив комплексну взаємодію зазначених підходів до концептуалізації теоретичних засад формування вокально-ансамблевої компетентності студентів факультетів мистецтв у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін, став методологічним орієнтиром для наукового розв'язання поставленої проблеми й передбачав виконання всієї послідовності дослідницько-пошукових дій, необхідних для її ефективного здійснення.

Так, *системно-цілісний підхід* уможливив взаємозв'язок функціонування усіх елементів досліджуваного феномена в системі цілого, у полі зору якого було розглянуто певні закономірні співвідношення, які складають особливий тип цілісності. *Особистісно-зорієнтований підхід* як обов'язковий у сучасній мистецькій освіті, змістив акцент у навчанні з того, що знає, хоче і може викладач, на те, що саме потрібно студенту факультету мистецтв. *Рефлексивно-усвідомлений підхід* допоміг дисертанту простежити комплекс дій особистості, в якому увага індивіда спрямована на самого себе, на свою свідомість, у тому числі й на продукти власної творчої активності, а також будь-яке їхнє осмислення, переосмислення й перетворення свого минулого досвіду. *Діалогово-творчий підхід* продемонстрував потенціал та можливості реалізації ефективної педагогічної інтеракції в освітньому процесі, яка може проходити у площині безпосереднього спілкування викладач-студент й під час якого здійснюється інформаційна взаємодія осіб як суб'єктів, незалежно від мовленнєвих або інших семіотичних засобів, а її метою постає підвищення ступеню духовної спільності або досягнення цієї спільності.

У параграфі 1.2. дисертантом була виявлена специфіка диригентсько-хорової підготовки у змісті вищої мистецької освіти як складної динамічної системи, в якій дисципліни диригентсько-хорового циклу автором були виділені



як опорні в підготовці студентів факультетів мистецтв за параметрами, які визначають їхнє основне призначення. З урахуванням інтегрального характеру диригентсько-хорової роботи, здатної гармонізувати всю структуру творчої педагогічної діяльності, дисертантом була здійснена авторська дефініція ключового поняття дослідження – «вокально-ансамблева компетентність студентів факультетів мистецтв», яка формується у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін й охоплює комплекс взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих *компонентів*: мотиваційно-організаційного, критично-рефлексивного та творчо-виконавського. Варто підкреслити, що цілісність зазначеного інтегративного утворення зумовлена єдністю та взаємозумовленістю всіх структурних компонентів.

*Другий розділ* дисертаційної роботи (2.1., 2.2.) присвячений теоретико-методичному аналізу формування вокально-ансамблевої компетентності студентів факультетів мистецтв в процесі диригентсько-хорового навчання.

Наступним логічним кроком дослідницького пошуку стало визначення здобувачем *принципових положень* вокально-ансамблевої компетентності студентів факультетів мистецтв, які ґрунтуються на загальних закономірностях мистецької освіти, відображають цілісність формування досліджуваного феномену й відповідають логічному процесу підготовки студентів факультетів мистецтв до продуктивної вокально-хорової діяльності зі школярами.

Варто наголосити, що застосоване *методичне забезпечення* (педагогічні умови, етапи, форми, методи роботи) як невід'ємна складова теоретико-методичних основ формування означеного феномену, є беззаперечним здобутком дисертанта. Зокрема, запропоновані автором *педагогічні умови* (актуалізація мотивації студентів факультетів мистецтв до постійного творчого зростання; активізація діалогової взаємодії; систематичне розширення музично-педагогічного та творчо-виконавського досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва), розроблена здобувачем *критеріально-показникова система*



формування означеного феномену, уможливили проєктування *моделі* формування вокально-ансамблевої компетентності студентів факультетів мистецтв у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін, яка охопила *теоретичний блок*: мету, завдання, структуру, підходи, принципи, педагогічні умови, а також включала *етапи* експериментальної роботи (технологічно-проєктивний, аналітично-оцінний, усвідомлено-моделюючий), *методи і форми* педагогічної роботи, що разом становить повний технологічний цикл.

У *третьому* (заключному) *розділі* роботи здобувачем було здійснено змістовне дослідно-експериментальне дослідження з формування окресленого феномену, яке проводилося на базі факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ імені М.П. Драгоманова (нині Українського державного університету імені Михайла Драгоманова) та Інституту культури і мистецтв Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка й охопило 152 респондентів.

Дослідно-експериментальна робота проводилася дисертантом поетапно: констатувальний, формувальний і контрольний етапи експерименту. Здобувачем були встановлені *рівні* сформованості вокально-ансамблевої компетентності студентів факультетів мистецтв: високий, середній, низький, яким було надано кількісні та якісні характеристики.

Поетапна *методика* формування вокально-ансамблевої компетентності студентів факультетів мистецтв у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін була розроблена відповідно до визначених завдань та складалася з трьох взаємообумовлених етапів: *технологічно-проєктивного, аналітично-оцінного* та *усвідомлено-моделюючого*. Сформованість *першого*, мотиваційно-організаційного компонента на технологічно-проєктивному етапі формувального експерименту забезпечувалася методами навчальної дискусії, кейс-методом, проведенням творчих конференцій, брифінгів, демонстрацією музичних творів, створенням презентацій тощо. На *другому*, аналітично-оцінному етапі



формувального експерименту дисертантом опрацьовувалося підвищення самостійно-обґрунтованого оцінювання педагогічних дій. Основними методами цього етапу стали: використання медіа-засобів, творчі диспути, методи візуального підкріплення відчуттів, евристичний пошук, тестування, тощо. На *третьому*, усвідомлено-модулюючому етапі формувального експерименту дослідницька увага дисертанта була зосереджена над формуванням здатності студентів факультетів мистецтв до творчого втілення творів у виконавській діяльності. Основними методами цього етапу були: проблемно-пошукові методи, метод проектів, самоаналізу, варіювання музичних інтонацій, проектування, творчі завдання тощо.

Отримані дисертантом дані порівняльного аналізу дослідження уможливили виявлення позитивної динаміки сформованості рівнів вокально-ансамблевої компетентності студентів експериментальної групи, що підтверджує доцільність та ефективність впровадження *авторської моделі* формування вокально-ансамблевої компетентності студентів факультетів мистецтв у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін.

Подані у дисертації висновки та рекомендації стали логічним завершенням проведеного дисертаційного дослідження.

#### 4. Рекомендації стосовно використання результатів і висновків дисертації

З огляду на зміст і висновки дисертаційної роботи, достатню апробацію та ефективно впровадження результатів дослідження в освітній процес факультетів мистецтв закладів вищої освіти України, вважаємо, що теоретичні положення та зібраний фактичний матеріал можуть стати у нагоді здобувачам третього (докторського) рівня вищої освіти та викликати практичний інтерес у слухачів інститутів післядипломної педагогічної освіти. Окремі теоретичні та методичні положення можуть бути впровадженим в освітній процес факультетів мистецтв університетів під час вивчення дисциплін «Методика музичної освіти»,



«Методика постановки голосу», «Методика викладання диригування», «Практикум роботи з хором», «Методика роботи із шкільним хоровим колективом», на заняттях із педагогічної практики та під час самостійної роботи студентів.

##### 5. *Значущість отриманих результатів дослідження для науки і практики*

До науково обгрунтованих результатів виконаного Сунь Мінцзе дослідження, що мають вагому наукову новизну й уможливають кваліфікувати його як таке, що привносить нове розв'язання досліджуваної проблеми відносяться:

- *Авторське потрактування сутності вокально-ансамблевої компетентності студентів факультетів мистецтв* як інтегративного утворення, що складається зі співацької компетенції, комунікативних умінь та є комплексом музично-педагогічних знань, умінь, навичок, які проявляється в інтегральному характері диригентсько-хорової діяльності, здатної гармонізувати всю структуру творчої педагогічної роботи.
- *Детальний аналіз та переосмислення наукових досліджень щодо основних позицій у структуруванні досліджуваного утворення*, що дозволило здобувачу сформулювати власне розуміння структури вокально-ансамблевої компетентності студентів факультетів мистецтв, яка представлена автором у взаємодії трьох взаємопов'язаних компонентів: мотиваційно-організаційного, критично-рефлексивного та творчо-виконавського.
- *Методична модель формування вокально-ансамблевої компетентності студентів факультетів мистецтв у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін*, яка містить мету дослідження, наукові підходи та принципи, компонентну структуру та критеріально-рівневу систему оцінки означеного феномену, педагогічні умови, етапи експериментальної роботи, методи, засоби і форми педагогічної роботи, що разом становлять повний технологічний цикл.



Вагомою заслугою дисертанта вважаємо й те, що у межах проведеного експериментального дослідження подальшого розвитку набули методи формування вокально-ансамблевої компетентності студентів факультетів мистецтв в умовах реформування вищої мистецької освіти в Україні. Практичні результати дослідження можуть скласти основу для укладання робочих навчальних програм та спецкурсів із дисциплін диригентсько-хорового циклу: хорове диригування, хорознавство, хоровий клас, практикум роботи з хором, хорове аранжування та ін.

#### **6. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи**

Позитивно оцінюючи наукові здобутки дисертанта, вважаємо за необхідне висловити деякі дискусійні положення та зауваження до поданої дисертаційної роботи:

1. У першому розділі дисертаційного дослідження одним із значимих підходів до формування вокально-ансамблевої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін є особистісно-зорієнтований підхід. На нашу думку, бажано було б ширше розкрити його значення для формування означеного феномена.

2. Важливою складовою теоретико-методичного розділу роботи є впровадження педагогічних умов формування вокально-ансамблевої компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін. Виникає питання, як педагогічна умова систематичного розширення музично-педагогічного та творчо-виконавського досвіду студентів факультетів мистецтв була впроваджена в дослідно-експериментальну роботу.

3. На нашу думку, у третьому розділі дисертації бажано було б більш детального висвітлити групу методів самоаналізу студентів факультетів мистецтв у процесі виконавської диригентсько-хорової діяльності.



4. На констатувальному етапі дослідно-експериментальної роботи з формування вокально-ансамблевої компетентності студентів факультетів мистецтв дисертантом була використана серія діагностичних завдань. На нашу думку, необхідно було ширше висвітлити, як завдяки методам тестування й використання творчих завдань була виміряна особистісна потреба студентів факультетів мистецтв щодо формування вокально-ансамблевої компетентності у диригентсько-хоровому навчанні.

5. У ході дослідно-експериментальної роботи на усвідомлено-моделюючому етапі формувального експерименту дисертантом була використана серія творчих завдань, вправ та тренінгів. Бажано було б ширше розкрити, як саме вони впливали на формування вокально-ансамблевої компетентності студентів факультетів мистецтв.

Між тим наголошуємо, що зазначені зауваження та висловлені побажання не впливають на загальну позитивну оцінку представленої дисертаційної роботи, яка характеризується оригінальністю, науковою новизною та практичним значенням, високим теоретичним рівнем, глибиною наукових підходів до визначення педагогічних умов та методичного забезпечення процесу формування вокально-ансамблевої компетентності студентів факультетів мистецтв у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін.

#### 7. Загальний висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

Враховуючи актуальність дослідженої проблеми, наукову новизну положень дисертації, обґрунтованість і достовірність отриманих результатів, їх теоретичну та практичну значущість, вважаємо, що дисертація Сунь Мінцзе на тему: «Методика формування вокально-ансамблевої компетентності студентів факультетів мистецтв у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін» є актуальним, цілісним, завершеним, самостійним дослідженням, яке за своїм науково-теоретичним рівнем, новизною у постановці та вирішенні досліджуваної



проблеми, аргументованістю теоретичних положень, висновків та практичним значенням відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8; Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 і може бути рекомендоване до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 014 Середня освіта (музичне мистецтво).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,  
декан педагогічного факультету  
Кам'янець-Подільського національного  
університету імені Івана Огієнка



Віктор ЛАБУНЕЦЬ

